

BRIEFING PAPER WHISTLEBLOWER PROTECTION IN THE EU

Sažeti izvještaj - Zviždanje i zaštita zviždača u Hrvatskoj

Uvod

Unatoč snažnoj podršci za zviždače i niza slučajeva visokog profila, Hrvatska nema sveobuhvatni zakon koji štiti od odmazde zaposlenike koji prijavljuju korupciju. Hrvatskoj također nedostaje posebna agencija za prihvaćanje i istraživanje otkrivenih informacija i žalbi.

Pozornost javnosti o ovom problemu porasla je posljednjih godina, posebno uslijed sve veće brige građana zbog korupcije, ali politička volja za osnaživanje prava zviždača ipak je i dalje slaba. Nije poznato da je uloženo bilo kakav formalni napor za usvajanje zakona o zviždačima.

Zakoni, institucije i procedure

Iako je Hrvatska razvila pravni okvir za borbu protiv korupcije, mjere koje štite zviždače i pružaju im niz mogućnosti za otkrivanje korupcije nisu adekvatne. Nekoliko zakona sadrži određene elemente zaštite, ali pravne praznine i izuzeci i dalje postoje.

Zakon o radu koji je reformiran 2009. godine zabranjuje otpuštanje zaposlenika koji prijave korupciju na osnovu razumnog uvjerenja da su informacije kojima raspolažu točne. Kako bi se otpuštanje smatralo pravednim, poslodavci moraju dokazati da otpuštanje nije posljedica prijavljivanja korupcije od strane radnika. Kazneni zakon oštro zabranjuje otpuštanje radnika ukoliko nadležni sud ustanovi da je izvještaj o korupciji točan. Ukoliko se ova odredba prekrši, ili se radnik ne vrati na radno mjesto usprkos sudskom nalogu, može se izdati kazna zatvora u trajanju do tri godine.

Različite državne agencije nude službe telefonske pomoći za prijavljivanje zločina i korupcije, ali ne postoji državna služba koja je specijalizirana za razotkrivanje korupcije ili za podršku zviždačima.

Unatoč ovim mjerama, Europska komisija uočila je da Hrvatska u 2014. godini nije omogućila pouzdane mjere zaštite zviždača.

Skorašnje ili tekuće inicijative i trendovi

Po tragu mnogobrojnih skandala u vezi sa zviždanjem posljednjih godina, povećava se politička svijest o potrebi za boljom zaštitom zviždača. Tijekom 2013. godine razvijen je prijedlog zakona koji je uključivao mnoge međunarodne standarde. Ipak, taj zakon nije usvojen. Ministarstvo pravosuđa je tijekom 2014. godine započelo razmatranje odredaba o zviždačima i objavilo smjernice o razotkrivanju korupcije i potencijalnim mehanizmima za zaštitu zviždača.

U 2016. godini, hrvatske i međunarodne NVO pokrenule su kampanju o pravima na slobodu govora, uključujući i zviždanje: GONG, Centar za studije mira, Kuća ljudskih prava Zagreb, Kanadski novinari za slobodu izražavanja (Canadian Journalists for Free Expression) i Plan za slobodu govora (Blueprint for Free Speech).

Primjeri zviždanja

Hrvatska je dom mnogih istaknutih zviždača, a neki od njih su postali i aktivisti.

Ankica Lepej, zaposlenica u banci, je 1998. godine razotkrila detalje o velikim financijskim depozitima koje je napravila supruga bivšeg predsjednika Franje Tuđmana, a koji nisu bili prijavljeni. Lepej je otpuštena i optužena za otkrivanje poslovnih tajni, ali nikada joj nije suđeno. Tuđman i njegova supruga nisu se suočili sa optužbama, ali je ovaj slučaj privukao pozornost cijele nacije i mnogi su se solidarizirali sa Ankom Lepej.

Vesna Balenović, koja je prijavila korupciju, nepotizam i potencijalne zdravstvene rizike u državnoj naftnoj kompaniji INA 2001. godine, osnovala je organizaciju pod nazivom Udruga Zviždač nakon otpuštanja i borbe za pravdu.

Tijekom 2008. godine, Klaudija Čović, revizorica u Hrvatskoj pošti, otpuštena je nakon što je razotkrila manipulacije financijskim izvještajima u toj organizaciji. Ona je dobila spor na sudu za nepravedno otpuštanje i od tada je zaposlena u drugoj organizaciji.

Biolog Srećko Sladoljev je suspendiran sa Instituta za imunologiju 2010. godine nakon što je objavio ono što je nazvao nedostatkom transparentnosti u organizaciji pri kupovini vakcine za svinjsku gripu. Sladoljev je izjavio da se plaši zdravstvenih rizika vakcine po stanovništvo.

Podaci i statistika

Sa obzirom na to da u Hrvatskoj ne postoji državna agencija koja prati slučajeve vezane za zviždanje, broj prijavljenih slučajeva svake godine i njihovi ishodi nisu poznati. Navodno je približno 200 zviždača kontaktiralo Udrugu Zviždač.

Percepcija zviždanja u javnosti

Potaknuti poboljšanim javnim profilom zviždanja, mediji sve više prikazuju zviždače u pozitivnom svjetlu, i sve više novinara izvještava o razotkrivanjima od strane zviždača.

Prema ispitivanjima organizacije Transparency International, dvije trećine hrvatskih državljana smatra da bi prijavilo djela korupcije, a skoro trećina bi koristila državne službe telefonske pomoći. Ipak, više od polovine ispitanika misli da će zviždači zažaliti zbog svojih odluka i da neće doći do većih promjena nakon razotkrivanja korupcije.

Kapaciteti i centri znanja

Nekoliko nevladinih organizacija u Hrvatskoj specijalizirano je za zaštitu zviždača, kao i za šire oblasti poput borbe protiv korupcije i pitanja transparentnosti. Organizacija GONG promiče temeljna prava i principe dobrog upravljanja, uključujući slobodu govora, pristup informacijama i sprječavanje sukoba interesa. Udruga Zviždač pruža savjete i podršku zviždačima. Nekoliko nevladinih organizacija u Hrvatskoj je dio Koalicije jugoistočne Europe za zaštitu zviždača.

The contents of this paper were created by the not-for-profit organization Blueprint for Free Speech.

© 2018 Blueprint for Free Speech

All rights reserved. If you would like to reproduce any part of this report, we welcome you to contact us. www.blueprintforfreespeech.net